

ETICKÁ VÝCHOVA

ÚVOD

Vzdelávací štandard nepredstavuje iba súhrn katalógov, ktoré stanovujú výkony a obsah vyučovacieho predmetu, ale je to predovšetkým program rôznych činností a otvorených príležitostí na rozvíjanie individuálnych učebných možností žiakov.

Vzdelávací štandard pozostáva z charakteristiky predmetu a základných učebných cieľov, ktoré sa konkretizujú vo výkonovom štandarde. Je to ucelený systém výkonov, ktoré sú vyjadrené kognitívne odstupňovanými konkretizovanými cieľmi – učebnými požiadavkami. Tieto základné požiadavky môžu učitelia ešte viac špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať v podobe ďalších blízkych učebných cieľov, učebných úloh, otázok, či testových položiek.

K vymedzeným výkonom sa priraduje obsahový štandard, v ktorom sa zdôrazňujú pojmy ako kľúčový prvok vnútornej štruktúry učebného obsahu. Učivo je v ňom štruktúrované podľa jednotlivých tematických celkov. Je to základ vymedzeného učebného obsahu. To však nevyklučuje možnosť učiteľov tvorivo modifikovať stanovený učebný obsah v rámci školského vzdelávacieho programu podľa jednotlivých ročníkov.

Vzdelávací program pre predmet etická výchova má svoje špecifiká. Jedným z nich je rozvíjanie komunikačných a sociálnych spôsobilostí, ktoré sa orientujú na postoje k životným situáciám a ku konkrétnym prejavom prosociálneho správania. Nadobudnuté vedomosti, spôsobilosti a zručnosti sú predpokladom kritického myslenia, diskusie a hodnotiacich postojov. V etickej výchove sa stávajú prostriedkom, od ktorého sa odvíja požadované správanie.

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Hlavnou funkciou povinnej voliteľného predmetu etická výchova v nižšom strednom vzdelávaní je osobnostný a sociálny rozvoj žiakov s vlastnou identitou a hodnotovou orientáciou, v ktorej významné miesto zaujíma prosociálne správanie. Pri plnení tohto cieľa sa primárne využíva zážitkové učenie, riadený rozhovor, diskusia, simulačné hry, ktoré popri informáciách účinne rozvíjajú mravný úsudok, rozlišovanie dobra od zla, orientáciu v etických dilemách dnešnej spoločnosti. Jej súčasťou je rozvoj sociálnych spôsobilostí ako napr. otvorená komunikácia, empatia, asertivita, pozitívne hodnotenie iných a pod. Podieľa sa na primárnej prevencii porúch správania a učenia. Žiaci sú vedení k harmonickým a stabilným vzťahom v rodine, v kolektíve spolužiakov i v iných sociálnych skupinách.

V nižšom strednom vzdelávaní vedieme žiakov k reflexii a prehodnocovaniu svojho správania i správania iných, vzhľadom na cieľovú rovinu etickej výchovy, ktorou je sociálne rozvinutý človek a spolupracujúce spoločenstvo. Preto sa etická výchova javí ako predmet, ktorý pripravuje pôdu pre ostatné výchovy, ktoré súvisia s uplatnením sa nielen v konkrétnych osobných vzťahoch žiaka, ale aj v jeho pripravenosti žiť pre spoločné dobro s inými ľuďmi a pre iných.

CIELE PREDMETU

Žiaci:

- osvoja si základné postoje, ktoré podmieňujú kultivované medziľudské vzťahy,
- nadobudnú spôsobilosť na pochopenie a rešpektovanie najvyššej hodnoty, ktorou je život človeka a všetko, čo vedie k jeho rozvoju,
- získajú spôsobilosti, ktorými posilnia sebaúctu a hodnotenie iných,
- získajú spôsobilosti pri vyjadrovaní svojich citov a nadobudnú úctu k citovému životu iných,
- naučia sa participovať na živote spoločnosti (triedy, školy, regiónu, klubu, mesta),
- zdôvodnia dôležitosť nezávislosti od vecí, drog, médií,
- naučia sa kriticky myslieť, kultivovane diskutovať a akceptovať názory iných,
- ocenia prvky prosociálneho správania v rodine, v žiackom kolektíve i v iných sociálnych skupinách,
- nadobudnú spôsobilosť pochopiť svoju sexuálnu identitu, hodnotu priateľstva, lásky, manželstva a rodiny,
- osvoja si pozitívny postoj k postihnutým, chorým a iným ľuďom, ktorí potrebujú zvýšené porozumenie a pomoc,
- zdôvodnia dôležitosť stanovenia si životných cieľov, etických hodnôt a zachovávanía spoločensky uznávaných noriem.

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD**Otvorená komunikácia**

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 5. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ objasniť pravidlá otvorenej komunikácie, ✓ identifikovať na príkladoch prejavy neverbálnej komunikácie, ✓ ovládať základné komunikačné zručnosti, ✓ identifikovať komunikačné šumy a prekážky, ✓ diskutovať o problémoch komunikácie v triede, 	<p>komunikácia, druhy a úrovne</p> <p>verbálna a neverbálna komunikácia</p> <p>úrovne komunikácie</p> <p>komunikačné zručnosti</p> <p>komunikačné šumy a prekážky</p>

Poznanie a pozitívne hodnotenie seba

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ vysvetliť pojmy – sebaúcta, sebahodnotenie, sebaovládanie, ✓ identifikovať prvky podporujúce sebaúctu, ✓ zhodnotiť svoje silné a slabé stránky, ✓ vysvetliť vzťah medzi sebaúctou a sebaovládaním, 	<p>sebapoznanie a sebaúcta</p> <p>prvky podporujúce sebaúctu</p> <p>sebaovládanie, sebahodnotenie</p> <p>sebapoznanie a osobnostný rozvoj</p> <p>akceptácia slabých stránok a rozvoj silných stránok</p>

Poznanie a pozitívne hodnotenie druhých

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ zdôvodniť potrebu poznania pre pozitívne hodnotenie iných, ✓ vyjadriť formy a príklady pozitívneho hodnotenia iných, ✓ napísať list osobe, v ktorom vyjadrí obdiv a poďakovanie, ✓ vyjadriť pochvalu, 	pozitívne hodnotenie iných formy pochvaly a uznania pozitívne hodnotenie v záťažových situáciách renatalizácia

Tvorivosť v medziľudských vzťahoch

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ vymedziť faktory podporujúce tvorivosť, ✓ vysvetliť miesto tvorivosti v medziľudských vzťahoch, ✓ vymyslieť spôsoby riešenia problémových situácií v triede, ✓ určiť znaky tvorivého človeka, 	tvorivosť a iniciatíva faktory tvorivosti tvorivosť v medziľudských vzťahoch

Etické aspekty ochrany prírody

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ zdôvodniť osobnú zodpovednosť každého človeka za životné prostredie, ✓ napísať úvahu o svojom vzťahu k prírode, ✓ vytvoriť projekt ochrany prírody v miestnej lokalite, ✓ realizovať konkrétne žiacke ochrannárske aktivity. 	ekosystém vnímanie prírody ľudská činnosť a životné prostredie zodpovednosť za prírodu

Identifikácia a vyjadrovanie citov

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 6. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ pomenovať city zodpovedajúce prežívaniu pohody a nepohody, ✓ uviesť príklady vplyvu citov na zdravie človeka, ✓ zahrať scénu s vyjadrením rôznych emocionálnych stavov, ✓ rozlíšiť kultivovanosť a nekultivovanosť vo vyjadrovaní citov, ✓ zahrať formou scény spôsob vyjadrenia citov spojených s nepohodou, 	<p>city</p> <p>základné delenie citov</p> <p>city a zdravie</p> <p>city a výkonnosť</p> <p>kultivované vyjadrovanie citov</p>

Kognitívna a emocionálna empatia

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ vysvetliť pojem empatia a jej dôležitosť v medziľudských vzťahoch, ✓ vysvetliť, čo ovplyvňuje empatiu, ✓ používať prvky aktívneho počúvania v komunikácii, ✓ diskutovať o dôvodoch empatie pri riešení problémov, 	<p>empatia</p> <p>faktory ovplyvňujúce empatiu</p> <p>empatia v modelových situáciách</p> <p>počúvanie a empatia</p>

Asertívne správanie

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ rozlíšiť pasívne, agresívne a asertívne správanie, ✓ predviesť v scénkach ukážky jednotlivých druhov správania, ✓ použiť asertívne techniky v modelových situáciách, ✓ vysvetliť podstatu asertívnych práv, ✓ použiť v bežnej komunikácii prvky asertívneho správania, 	asertivita typy správania: pasívne, agresívne a asertívne, ich výhody a nevýhody asertívne techniky a ich použitie asertívne práva a ich použitie

Pozitívne vzory správania v histórii a v literatúre

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ vysvetliť pojmy: vzor, model, idol, ideál, ✓ rozlíšiť pozitívne a negatívne vzory historických postáv, ✓ analyzovať vlastnosti zobrazených vzorov, ✓ posúdiť, ktoré vlastnosti vzoru je vhodné si osvojiť, ✓ diskutovať o morálnych dilemách, 	vzor, model, idol, ideál vzory správania v histórii literárne vzory, filmoví hrdinovia dobro a zlo

Pozitívne vzory v každodennom živote

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ uviesť rozdiel medzi reálnymi a zobrazenými vzormi, ✓ vysvetliť dôležitosť prosociálnych vzorov, ✓ identifikovať pozitívne vzory vo svojom okolí, ✓ zhodnotiť dôležitosť prítomnosti vzorov vo svojom živote, ✓ posúdiť dôsledok vlastného správania pre iných, najmä mladších, 	<p>reálne vzory správania</p> <p>verejné vzory správania</p> <p>anonymné prosociálne vzory</p>

Prosociálne správanie

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ vysvetliť prosociálne správanie a jeho druhy, ✓ uviesť príklady prosociálnych ľudí vo svojom okolí, ✓ vysvetliť vzťah empatie a prosociálneho správania, ✓ prejaviť konkrétnu pomoc spolužiakom, ✓ zhodnotiť, v akých sociálnych projektoch by mohol participovať? 	<p>prosociálne správanie a jeho druhy (pomoc, darovanie, delenie sa, spolupráca)</p> <p>fyzická a psychická pomoc</p> <p>empatia v prosociálnom správaní</p> <p>spolupráca na sociálnych projektoch</p>

Objavovanie vlastnej jedinečnosti a identity

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 7. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zdôvodniť význam poznania silných a slabých stránok osobnosti, ✓ vystihnúť svoje silné a slabé stránky, ✓ dokázať vyjadriť svoj názor, ✓ prejavíť sebaúctu a zdravé sebavedomie, 	<p>dôstojnosť ľudskej osoby sebaúcta, zdravé sebavedomie sebaprijatie úcta k iným</p>

Byť sám sebou, vedieť obhájiť svoje práva a názory

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ zdôvodniť význam asertivity v každodennom živote, ✓ charakterizovať asertívne techniky, ✓ vysvetliť pojem manipulácia a asertívne právo, ✓ simulovať príklady presadenia sa v rôznych situáciách, ✓ prezentovať príklady riešenia konfliktov, 	<p>asertivita asertívne techniky, asertívne práva, manipulačné povery manipulácia a tlak skupiny</p>

Prosociálnosť ako zložka vlastnej identity

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ formulovať zásady prosociálneho správania, ✓ vysvetliť vzťah asertivity a prosociálneho správania, ✓ opísať pojmy: vlastná identita, rešpekt, nezávislosť, ponúkanie a prijímanie slobody, vernosť záväzkom, ✓ zdôvodniť potrebu zodpovednej slobody v živote jednotlivca, ✓ diskutovať o prosociálnom správaní v triednom kolektíve, ✓ konkretizovať rôzne prejavy rešpektu, 	<p>nezávislosť a rešpekt</p> <p>identita osobnosti a jej rozvoj</p> <p>sloboda, zodpovednosť, vernosť – vytrvalosť</p> <p>prijatie záväzkov</p> <p>tolerancia a rešpekt</p>

Etické aspekty vzťahu vo vlastnej rodine

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ vymedziť vlastné práva a povinnosti v rodine, ✓ vysvetliť potrebu pozitívneho hodnotenia, empatie, asertivity a tvorivosti v rodinnom prostredí, ✓ realizovať projekt – „jeden deň v mojej rodine“, ✓ diskutovať o možnostiach prosociálneho správania v rodine, ✓ naplánovať si konkrétnu iniciatívu na budovanie vzťahov v rodine, 	<p>rodina, v ktorej žijem</p> <p>komunikačné zručnosti v rodine</p> <p>sociálne zručnosti v rodine</p> <p>tolerancia a rešpektovanie autority</p> <p>súrodenecké vzťahy</p>

Etické aspekty integrovania sexuálnej zrelosti do kontextu osobnosti

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ zdôvodniť potrebu vnímania sexuality ako hodnoty, ✓ diskutovať o otázkach sexuality slobodne a s úctou, ✓ prejavíť pozornosť a empatiu voči opačnému pohlaviu, ✓ vysvetliť počatie a prenatálny život človeka, ✓ rozlíšiť medzi pohlavnou zrelosťou a pripravenosťou stať sa rodičom, ✓ zhodnotiť význam priateľstva a lásky medzi mužom a ženou, ✓ vysvetliť príčiny a riziká predčasného sexu, ✓ opísať prejavy, príčiny a dôsledky pohlavných chorôb a AIDS, ✓ poukázať na dôležitosť osobného vzťahu k sexuálnemu partnerovi, 	<p>sexuálna identita</p> <p>vzťahy medzi chlapcami a dievčatami</p> <p>priateľstvo a láska</p> <p>počatie a prenatálny život človeka</p> <p>pohlavná zrelosť a pripravenosť na rodičovstvo</p> <p>predčasný sex</p> <p>pohlavné choroby a AIDS</p> <p>sexualita – súčasť integrity človeka</p>

Vzťah k chorým, starým, zdravotne a sociálne znevýhodneným ľuďom

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ prejavíť pochopenie pre starých a chorých ľudí, ✓ zdôvodniť potrebu komunikácie s nimi, ✓ diskutovať o prínose starých, chorých a postihnutých ľudí pre spoločnosť, ✓ navrhnúť projekt osobnej účasti ľuďom odkázaným na pomoc. 	<p>sociálna empatia</p> <p>vzťah k chorým, starým, zdravotne a sociálne znevýhodneným</p> <p>obmedzenia a prednosti v chorobe a v starobe</p> <p>odlišnosti a generačné rozdiely</p>

Zdroje etického poznania ľudstva

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 8. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ uviesť hlavné zdroje etiky, ✓ vymenovať niektoré mravné hodnoty, ✓ vysvetliť, na čo slúžia mravné normy, ✓ vysvetliť význam svedomia, ✓ vymenovať príklady pozitívnych vzorov z dejín a literatúry, ✓ porovnať etický odkaz náboženstiev, ✓ diskutovať o aktuálnych etických problémoch v spoločnosti, 	<p>zdroje etiky</p> <p>mravné hodnoty a mravné normy</p> <p>hodnotová orientácia, rebríček hodnôt</p> <p>svedomie</p> <p>etika a náboženstvá</p> <p>aktuálne etické problémy v spoločnosti</p>

Život, telesné a duševné zdravie ako etická hodnota

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ vysvetliť spôsoby starostlivosti o zdravie svoje a iných, ✓ identifikovať prejavy zdravého životného štýlu, ✓ vysvetliť dôsledky nesprávnej životosprávy, ✓ diskutovať o etických problémoch súčasnosti, ✓ rozlíšiť medzi etickým a neetickým konaním človeka, 	<p>život a zdravie ako hodnota</p> <p>starostlivosť o zdravie, psychohygiena</p> <p>zdravý životný štýl</p> <p>profesijná etika</p> <p>etika a rozvoj technológií</p> <p>etika a ekológia</p> <p>etické problémy doby – eutanázia, génová manipulácia, trest smrti, interrupcia</p>

Ekonomické hodnoty a etika

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ určiť formy vlastníctva, ✓ diskutovať o vzťahu k peniazom, ✓ vysvetliť pojem konzumizmus, ✓ analyzovať prejavy a dôsledky sociálnej nerovnosti, ✓ zhodnotiť význam solidarity, ✓ posúdiť potrebu pomoci slabším, ✓ vystihnúť negatívne prvky reklamy, ✓ vysvetliť zásady ochrany spotrebiteľa na konkrétnych príkladoch zo života, 	<p>vlastníctvo</p> <p>peniaze – „cieľ, alebo prostriedok?“</p> <p>materiálne a nemateriálne hodnoty</p> <p>konzumná spoločnosť</p> <p>sociálna nerovnosť</p> <p>ekonomické cnosti</p> <p>solidarita, dobrovoľníctvo, charita</p> <p>reklama a manipulácia zákazníkov</p> <p>ochrana spotrebiteľa</p>

Dobré meno a pravda ako etické hodnoty

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ zdôvodniť potrebu pravdy v živote človeka, ✓ vysvetliť význam tajomstva a utajovaných skutočností, ✓ pomenovať význam poznania a poznávania v živote človeka, ✓ zdôvodniť význam rešpektovania cti a dobrého mena, ✓ diskutovať o dôležitosti vzdelávania, ✓ zostaviť si konkrétny plán efektívneho zvládnutia školských úloh. 	<p>poznanie</p> <p>pravda ako etická hodnota</p> <p>kritické myslenie, argumentácia</p> <p>pravda a lož, etické dilemy</p> <p>tajomstvo</p> <p>dobré meno jednotlivca i spoločenstva</p> <p>poznanie a úsilie poznávať</p>

Prehlbovanie komunikačných spôsobilostí

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zdôvodniť dôležitosť počúvania pri efektívnej komunikácii, ✓ vymedziť zásady dialógu, ✓ uviesť príklad vyjadrenia a spôsob prijatia komplimentu, ✓ objasniť efektívne riešenie konfliktov, ✓ vyjadriť dôležitosť kompromisu pri riešení problémov, 	<p>počúvanie</p> <p>dialógu, diskusia, hodnotiace postoje</p> <p>vyjadrenie a prijatie komplimentu</p> <p>riešenie konfliktov</p> <p>asertívne správanie</p> <p>kompromis</p>

Zdravý životný štýl

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ identifikovať znaky zdravého životného štýlu, ✓ posúdiť potrebu rovnováhy medzi zábavou a povinnosťami, ✓ rozlíšiť prejavy konvenčného a nekonvenčného správania, ✓ uznávať potrebu ochrany svojho zdravia a zdravia iných, ✓ vysvetliť miesto prosociálneho správania v zdravom životnom štýle, 	<p>ochrana života</p> <p>zdravie psychické a fyzické</p> <p>práca, voľný čas</p> <p>zdravý životný štýl v konzumnej spoločnosti</p> <p>vzťahy medzi chlapcom a dievčaťom, zodpovedný sex</p> <p>ostych, intimita, hygiena</p> <p>otvorenosť pre vzťahy ako súčasť zdravého životného štýlu</p> <p>cieľavedomosť, prosociálnosť</p>

Závislosti

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ identifikovať typy závislostí, ✓ diskutovať o škodlivosti siekt, ✓ objasniť dôležitosť zodpovednosti pri ochrane pred závislosťami, 	závislosti sekty a kulty sloboda od závislostí a zdravý životný štýl

Masmediálne vplyvy

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<ul style="list-style-type: none"> ✓ diskutovať o zámeroch tvorcov televíznych programov, ✓ analyzovať prvky mediálneho produktu, ✓ vystihnúť rozdiel medzi správou a komentárom, ✓ zostaviť zoznam zásad kritického diváka, ✓ zhodnotiť prínos médií v živote človeka, ✓ vytvoriť návrh vlastného mediálneho produktu, ✓ diskutovať o výhodách a nevýhodách používania internetu. 	masmédiá a ich poslanstvo typy mediálnych produktov kritický divák užívanie internetu sociálne siete